

Szaádat Haszan Mantó

TÓBÁ TÉKSZINGH

India kettéosztása után két-három évvel a pakisztáni és az indiai kormánynak az az ötlete támadt, hogy a köztörvényesekhez hasonlóan a bolondokat is ki kellene cserélni. Vagyis azokat a muzulmán bolondokat, aki az indiai elme-gyógyintézetek lakói, vigyék át Pakisztánba, azokat a hindu és szikh bolondokat pedig, akik a pakisztáni elme-gyógyintézetekben vannak, adják át az indiaiaknak.

Nem tudom, hogy ez helyes volt-e vagy sem, minden- esetre az okosok határozatának értelmében itt is, ott is magas szintű konferenciákat tartottak, míg végül egy nap döntés nem született a bolondok kicseréléséről. Ezután alapos vizsgálatra került sor. Azok a muzulmán bolondok, akiknek Indiában volt gondviselőjük, ott maradhettek náluk, a többit pedig a határ túloldalán szélnek eresztet- ték. Mivel innen, Pakisztánból többé-kevésbé minden hindu és szikh már korábban elment, fel sem merült az a kérdés, hogy kit kinél helyezzenek el. Az összes hindu és szikh bolondot, ahányan csak voltak, valamennyit rendőri őrizet mellett elvitték a határig.

Hogy odaát mi történt, azt nem tudom, mindenestre itt, a láhauri bolondokházában a csereegyezmény hírének megérkezésekor igen érdekes és szórakoztató dolgok estek meg. Egy muzulmán bolondtól, aki tizenkét éve napi rend- szerességgel olvasta a Zamíndár című lapot, a barátja megkérdezte: „Tanár úr, ugyan mi a csoda ez a Pakisztán?” Az hosszas megfontolás után így válaszolt: „Egy olyan hely Indiában, ahol a borotvákat csinálják.” Ezzel a válasszal aztán a másik meg is elégedett.

Egy nap az egyik szikh bolond emígyen érdeklődött egy másik szikh bolondnál: „Szardárzsí, miért küldenek el minket Indiába? Hisz mi még az ottani nyelvet sem ismer- jük!”

A másik elmosolyodott: „Én ismerem az indiaiak nyelvét! Az indiaiak pokolian fenn hordják az orrukat...”

Az egyik muzulmán bolond fürdés közben olyan magasra rakta ki az „Éljen Pakisztán!”-táblát, hogy elcsú- szott a kövön, és ájultán terült el. Volt ott aztán néhány olyan bolond, aki nem is volt bolond. Közöttük főleg olyan gyilkosok voltak, akiknek rokonai, némi ellenszolgáltatás fejében, rávették a hivatalnokokat, küldjék őket bolondokházába, hogy megmeneküljenek a kötéltől. Ezek úgy- ahogy felfogták, miért osztották fel Indiát, meg hogy mi is ez a Pakisztán, de ők sem értesültem minden eseményről. Az újságokból nem lehetett megtudni semmit, a tanulat- lan, műveletlen örök beszélgetéseiből pedig semmi biz-

tosat nem lehetett kihámozni. Csak annyit tudtak, hogy van valami Muhammad Ali Dzsinná nevű ember, akit „Nagy Vezér”-nek is hívnak, és aki csinált egy külön orszá- got a muzulmánoknak: Pakisztánt. Hogy aztán ez ho van, meg hogy milyen, arról semmit sem tudtak. Ez volt az oka, hogy a bolondokházában minden bolond, akinek nem bomlott meg teljesen az agya, abba a dilemmába került, hogy vajon ő most Pakisztánban van, vagy Indi- ában. Mármost ha Indiában van, akkor hol van Pakisztán, ha meg Pakisztánban van, akkor hogyan lehetséges az, hogy néhány évvel ezelőtt még Indiában volt, mikor el sem hagyta ezt a helyet. Az egyik bolond annyira belega- balyodott India és Pakisztán, Pakisztán és India ördögi körébe, hogy teljesen becsavarodott. Egy nap sepregetés közben felmászott egy fára, és egy ágon ülve két órán át egyhuzamban Pakisztán és India kényes témájáról szónokolt. Mikor az örök rászóltak, hogyjőjjön le, még fel- jebb mászott. Próbáltak ráijeszteni, fenyegették, mire így szólt. „Sem Indiában, sem Pakisztánban nem akarok élni, itt maradok ezen a fán!”

Mikor elmúlt a rohama, lemászott, és a hindu meg a szikh barátai nyakába borulva sírva fakadt. Az az egy gon- dolat töltötte csordultig a szívét, hogy ott fogják őt hagy- ni, és elmennek Indiába.

Egy egyetemet végzett, muzulmán rádiótechnikus állapotában, aki egész nap, a többi bolondtól félrevonul- tan, egy félreeső kerti ösvényen szokott csendben sétál- gatni, hirtelen fordulat állt be. Minden ruháját levetette, átadta egy ápolónak, és anyaszült meztelenül kezdett mászkálni fel-alá a kertben.

Egy Csanjút nevű kövér muzulmán bolond, aki valaha a Muszlim Liga aktivistája volt, és naponta tizenöt-ször- hússzor is megmosdott, váratlanul új szokást vett fel. Muhammad Alinak hívták, ezért hát egy szép napon szónokolni kezdett a zárkájában, hogy ő a „Nagy Vezér”, Muhammad Ali Dzsinná. Ezt látva, egy szikh bolond Másztar Tárászingh-é nevezte ki magát. Nem sok hiány- zott, hogy vér folyjon, de végül mindkettőt közveszélyes örültté nyilvánították, és külön-külön cellába zárták.

Volt Láhaurban egy fiatal hindu ügyvéd, aki a szere- lembe örült bele. Mikor meghallotta, hogy Amritsazar átke- rült Indiához, nagyon elkeseredett. Épp abban a városban volt a szerelme, egy hindu lány, aki ugyan már régen ejtette az ügyvédet, de ő még örületében sem felejtette el a lányt. Ezért hát átkokat szórt az összes muszlim vezető fejére,

akik addig mesterkedtek, míg két részre nem osztották Indiát, így a szerelme indiai lett, ő meg pakisztáni. Mikor a csere megkezdődött, a többi bolond az ügyvéd lelkére beszélt, hogy ne adja fel a reményt, mert el fogják vinni őt Indiába – abba az Indiába, ahol a szerelnie lakik. Ám ő nem akarta otthagyni Láhaut, abból a megfontolásból, hogy Amritszarban nem tud majd praktizálni.

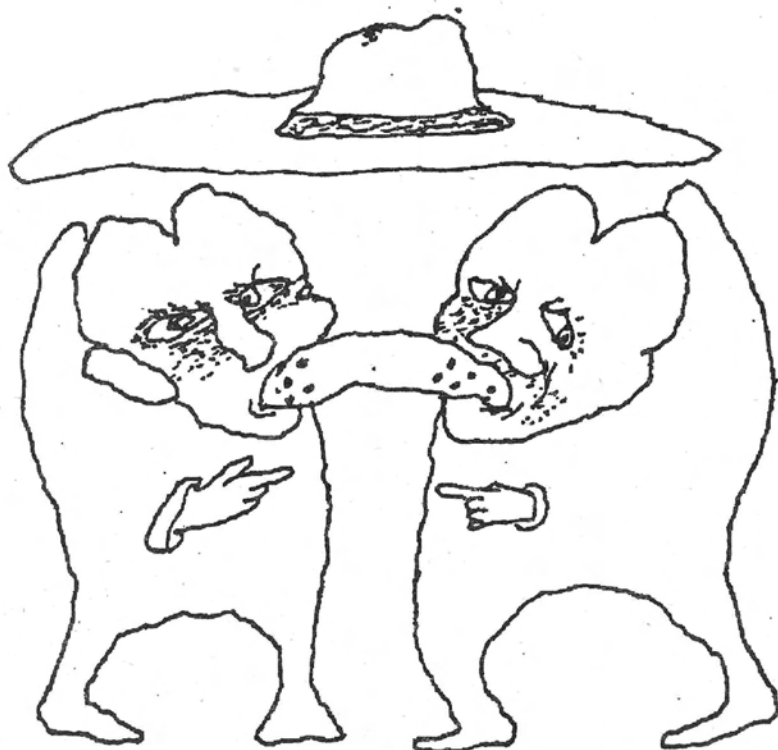
Az Európai Osztályon volt két anglo-indiai bolond. Mikor megtudták, hogy az angolok Indiának függetlenséget adtak, és elmentek, nagyon elkeseredtek. Órákon át a legnagyobb titkolódzás közepette azon a problémán rágódtak, hogy ezek után mi lesz a státusuk a bolondokházában. Vajon megmarad-e az Európai Osztály vagy sem? Vajon jut-e nekik továbbra is reggeli vagy sem? Meg hogyha kenyér helyett csak azt a rohadt indus csapátit kapják majd, hát akkor már jobb, ha inkább megmérgezik magukat.

Volt itt egy szikh, aki tizenöt évvel azelőtt került be az elmeógyógyintézetbe. Furcsábbnál-furcsább szavak hagyták el folyton a száját: „Ó, puffneki, hihihi, az fix iksz, az eszetlen lámpa bablencséje!” Sem nappal, sem éjjel nem aludt, az örök azt állították, hogy tizenöt hosszú év alatt egyszer sem hunyta le a szemét. Sőt, le sem feküdt, ámbár néha-néha odatámaszkodott a falhoz. A folytonos állástól

lába felpuffadt, a vádlija is megdagadt, de e testi gyötrelmek ellenére sem feküdt le pihenni. Figyelemmel végighallgatta, mikor a bolondok India, Pakisztán meg a csere kérdéséről vitáztak, s ha valaki a véleményét kérdezte, megfontoltan így válaszok: „Ó, puffneki, hihihi, az fix iksz, az eszetlen pakisztáni kormány bablencséje!”

Ám később a „pakisztáni kormány” helyét a „Tóbá Tékszingh” vette át, és emberünk elkezdte kérdezgetni a többi bolondot, hogy hol van Tóbá Téksingh, ahová valósi volt. De senki sem tudta, hogy Pakisztánban van-e, vagy Indiában. Akik megpróbálták elmagyarázni, azok teljesen belegabalyodtak, hogy Szjálkót korábban Indiában volt, de most azt hallották, hogy Pakisztánban van, és ugyan ki tudja, hogy Láthaur, amely most Pakisztánban van, nem fog-e holnap átmenni Indiába, vagy esetleg egész Indiából Pakisztán lesz, égy ugyan ki tudná a kezét a szívére téve megmondani, hogy egy szép napon Indiai is meg Pakisztán is nem válik-e köddé?

Ennek a szikh bolondnak úgy megritkult a haja, hogy már csak néhány szál maradt. Minthogy csak nagy ritkán mosdott, a szakállá meg a haja teljesen összeragadt, s ez nagyon félelmetes külsőt kölcsönzött neki. Ám ez az ember a légynek sem ártott, tizenöt év alatt senkivel sem különbözött össze. A bolondokháza régi alkalmazottai

annyit tudtak róla, hogy sok földje volt Tóbá Tékszinghben. Jómódban élt, ámegyszer csakelborult az elméje. A rokonai vastag vasláncokkal megkötözve hozták be a bolondokházába. Havonta egyszer ezek a rokonok meglátogatták, kérdezősködtek a hogyléte felől, majd elmentek. Így ment ez egy jó darabig, de mikor India felosztása után zavaros idők köszöntöttek be, abbamaradtak a látogatások.

Bisanszingh volt a neve, de csak Tóbá Tékszinghnek hívták. Fogalma sem volt soha, milyen napot, melyik hónapot írjuk, vagy hogy hány év telt el. Mégis minden hónapban megérezte, mikor jönnek el hozzá a családtagjai és rokonai, és mindig előre közölte egy ápolóval, hogy közeledik a látogatás ideje. Azon a napon aztán alaposan megmosakodott, jól lesikálta magát szappannal, haját olajjal dörzsölte be, és megfésülködött. Előszedette a saját ruháit, melyeket egyébként sohasem vett fel, és így kicsinósítva ment látogatói elé. Ha azok kérdeztek tőle valamit, csak hallgatott, vagy néha-néha így válaszolt: „Ó, puffneki, hihihí, az fix iksz, az eszetlen lámpa bablencséje!”

Volt egy lánya, aki minden hónapban nőtt egy ujjnyit, s tizenöt év alatt hajadonná serdült. Bisanszingh meg sem ismerte. Már kislány korában is mindig elsrta magát, ha meglátta az apját. Bár felnőtt, szemei most is könnyben úsztak.

Ha szóba került Pakisztán és India története, Bisanszingh a végén mindig oda lyukadt ki, hogy hol is van Tóbá Tékszingh. Mivel nem kapott kielégítő választ, napról napra szenvedélyesebben kérdezősködött. Már a látogatók elé sem ment ki, mintha az a belső hang is elnémult volna, amely hírül adta jövetelüket.

Nagyon vágyott rá, hogy meglátogassák azok, akik együtt éreztek vele, akik gyümölcsöt, édességet meg ruhákat hoztak neki. Ha megkérdezhetette volna tőlük, hogy hol van Tóbá Tékszingh, biztosan elmagyarázták volna, hogy Pakisztánban van - evagy Indiában. Biztos volt benne, hogy Tóbá Tékszinghből jönnek, onnan, ahol az ő földje van.

A bolondokházában volt egy olyan bolond is, aki Istennek képzelte magát. Mikor egy nap Bisanszingh megkérdezte tőle, hogy Tóbá Tékszingh Pakisztánban van-e vagy Indiában, őszokása szerint felnevetett, és így szólt: „Sem Pakisztánban, sem Indiában nincs, mert még nem adtunk rá parancsot.” Bisanszingh nem egyszer alázatosan fohászokodott ehhez az Úrhoz, hogy vessen már véget a bizonytalanságnak, és adja ki a parancsot. De ez az Isten nagyon elfoglalt volt, mivel még számtalan egyéb parancsot is ki kellett adnia. Egy nap aztán betelt a pohár, és Bisanszingh kifakadt: „Ó, puffneki, hihihí, az fix iksz, az esztelen bablencse Gurudzsíjának a gyülekezete, és éljen a Gurudzsí győzelme, boldog, aki szól, igaz az Örökkévaló!” Talán azt értette ez alatt, hogy te csak a

muzulmánok istene vagy, mert ha a szikhek istene volnál, biztosan meghallgatnád a kérésem.

A bolondok cseréje előtt néhány nappal egy Tóbá Tékszinghbe való muzulmán, aki korábban a barátja volt, eljött hozzá látogatóba. Ez volt az első alkalom, hogy felkereste. Mikor Bisanszingh meglátta, sarkon fordult, és elindult visszafelé, de az örök megállították: „Hiszen hozzád jött látogatóba, ez a te barátod, Fazluddín.”

Bisanszingh egy pillantást vetett Fazluddínra, és valamit maga elé mormogott. Fazluddín elébe ment, és vállára tette a kezét: „Régóta fontolgattam már, hogy eljövök hozzád, de nem adódott rá alkalom... A tiéd mind épségben átjutottak Indiába. Amiben csak tudtam, segítettem neki... A lányod, Rúpkaur...”

Folytatni akarta, de elakadt. Bisanszingh előtt felémlett valami: „A lányom, Rúpkaur?”

„Igen... – dadogta Fazluddín –, ő... ő is jól van... velük együtt ment el.”

Bisanszingh hallgatott.

„Megkértek – kezdte Fazluddín –, hogy érdeklődjem a hogyléted felől. Hallom, hogy Indiába mégy... Add át üdvözetemet fivérideknek, Balvír Szinghnek és Badháva szinghnek, meg nővérednek, Amritkaurnak is. Balvír Szinghnek mondd meg, hogy Fazluddín jól van. A két vemhes tehén közül, amiket itt hagyott, az egyik bikaborjút, a másik meg üszőt ellett, de az üsző ha nap után elpusztult... Ha bármit tehetek érted, csak szólj, bármikor szívesen segítek... Itt van ez a kis édesség, neked hoztam.”

Bisanszingh elvette az édességgel teli batyut, odaadta egy közelben álló őrnék, majd megkérdezte Fazluddíntól: „Hol van Tóbá Tékszingh?”

„Hogy hol van Tóbá Tékszingh?” – kérdezte az kissé csodálkozva. – „Hogyhol hol van? Ott van, ahol volt.”

„Pakisztánban vagy Indiában?” – kérdezte Bisanszingh.

„Indiában? Nem, dehogy, Pakisztánban” – mérgelődött Fazluddín.

Bisanszingh morogva odébb állt: „Ó, puffneki, hihihí, az fix iksz, az istenverte Pakisztán és India bablencséje, pfúj!”

Befejeződtek a csere előkészületei. Megérkeztek az innen oda, és az onnan ide átszállítandó bolondok listái, és kijelölték a csere időpontját is. Kemény tél volt. A láhauri bolondokházából rendőrsztagok kísérete mellett hindu és szikh bolondokkal megrakott teherautók indultak útnak. Velük mentek az őreik is. A bádhai határátkelőnél a két oldal rendőrfőnöke találkozott egymással, és a formaságok után kezdetét vette a csere, amely aztán egész éjszaka elhúzódott.

A bolondokat csak nagy nehézségek árán tudták leszállítani a teherautókról, és átadni a másik oldalról jött őrnékek. Néhányan le se szálltak, akik pedig hajlandóak voltak leszállni, azokat alig tudták összetereelni, mert

szanaszét szaladtak. Akik csupaszon voltak, azokat megpróbálták felöltöztetni, de ők letépték magukról a ruhát, és eldobálták. Volt, aki átkozódott, volt, aki énekelt. Néhányan hajbakaptak, és bömböltek, össze-vissza karattyoltak. A saját szavukat sem értették. A bolond nők sikoltozása különvált a többitől. A csontig ható hidegben a fogak vacogását is hallani lehetett.

A legtöbb bolond nem akarta a cserét. Azért nem, mert nem fért a fejükbe, hová rángatják, hova cibálják őket megszokott helyükről. Akikben pislákkolt egy kevés értelem, azok az „Éljen Pakisztán!”-jelszót kántálták. Kétszer vagy háromszor kis híján verekedés tört ki, mert néhány indiai meg szikh e jelszó hallatán dühbe gurult.

Amikor rákerült a sor, és az áthelyezéséért felelős hivatalnok belefogott az adatok felvételébe, Bisanszingh megkérdezte: „Hol van Tóbá Téakszing? Pakisztánban vagy Indiában?”

„Pakisztánban”, mondta nevetve a hivatalnok.

Ezt hallva Bisanszingh felpattant, sarkon fordult, és visszaroht hátramaradt társaihoz. A pakisztáni katonák elkapták, és megpróbálták a másik irányba vonszolni, de ő ellenszegült. „Hol van Tóbá Téakszingh?” –ordította tel-

jes erőből. – Ó, puff neki, hihhi, az fix iksz, az eszetlen Tóbá Téakszinghnek meg Pakisztánnak a bablencséje!”

Mindent megpróbáltak, hogy a lelkére beszéljenek. „Figyelj csak, Tóbá Téakszingh már átment Indiába, vagy ha mégsem, hát azonnal átküldjük.” Ám ő nem hitt nekik. Mikor megpróbálták erőszakkal átvinni a túloldalra, a feldagadt lábával úgy lecövekelte közepén, mintha már semmilyen erő és hatalom sem lenne képes onnan elmozdítani. Mivel nem volt közveszélyes, nem erőszakoskodtak vele, hagyták, hadd álljon ott, és mentek a dolgukra.

Napkelte előtt Bisanszingh torkából egy égbe hasító üvöltés szakadt ki. Az örök innen is, onnan is összeszaladtak, és látták, hogy az az ember, aki tizenöt éven keresztül, éjjel-nappal, folyton-folyvást csak állt, most ott fekszik, arccal a földre borulva. Itt, a szögesdrót egyik oldalán volt India, ott, egy ugyanolyan szögesdrót mögött Pakisztán. Középen, azon a nevenincs földdarabon, ott volt Tóbá Téakszingh.

Dezső Csaba fordítása

Szaádat Haszan Mantó (Sumbrala, India, 1912 – Lahore, Pakisztán, 1955) az egyik legnagyobb urdú nyelvű pakisztáni író. Számos novellát és rádiójátékot írt az India 1947-es felosztását követő évekről, mikor Muhammad Ali Dzsinná, a „Nagy Vezér” főkormányzósága alatt létrejött az önálló muzulmán állam: Pakisztán, a „Tiszta Ország”. Mantó kíméletlen őszinteséggel és gyakran nyers realizmussal írt a hatalmas menekültáradat és a háború borzalmairól (mintegy hatmillió muzulmán települt át Pandzsábból Pakisztánba, és mintegy négy és félmillió szikh és hindu Pakisztánból Amritszar és Delhi környékére.)

Műveinek szereplői legtöbbször a szörnyű események fogságában vergődő, megalázott kisémberek, akik gyakran becsületük, szemérmük eladására kényszerülnek. Merész, szókimondó, gyakran szatirikus stílusa miatt számos támadás érte, sőt, hivatalos eljárásokat is folytattak ellene. Bátorsága, csakúgy mint (jogos) önbizalma, sohasem hagyta cserben. Egy évvel a halála előtt – gyakorlatilag halálra itta magát – a következő sírfeliratot fogalmazta meg: „*Itt nyugszik Szaádat Haszan Mantó, és szívében ott nyugszik eltemetve az írás művészetének minden titka. Még most is, bár több tonna föld nyomja, azon töpreng: vajon ő volt-e a nagyobb elbeszélő, vagy az Isten.*”

(D.Cs.)

